

Pesta 21 maiu. (2 juniu.)

Va esi dominec'a. | Redact. : strad'a arborelui verde nr. 40.

Nr. 21.

Anulu VIII, — 1872.

Pretiuu pe anu 10 fl., pentru Romanîa 2 galbeni.

La mormentulu lui Ionu Heliade Radulescu.

Diuariele de la Bucuresci ni aducu impartesfri noue despre inmormentarea marelui Heliade. Tôte ni spunu, câ ceremonîa funebrala fu un'a dintre cele mai splendide câte s'a vediutu pan'acuma in capital'a Romanîei.

„Trompet'a Carpatiloru“ se plange, câ guvernulu — si respectivu — ministeriulu culteloru — n'a contribuitu nimica la innaltierea splendorei; ma acestu ministeriu a refusat u chiar d'a se cere mitropolitulu primatu o enciclica pe tiêra, sê se traga tôte clopotele in diu'a inmormentârii, de la 12 ore pana la 2. Si tôte aceste s'au refusat u din consideratiuni politice.

Cortegiulu, precum anunciamu si in nr. trecutu, se oprî mai antâiu in fati'a Academiei, unde mai nainte a fost u antâiulu gimnasiu, St. Sava; acolo dlu profesoru Cernatescu rostî aceste cuvinte:

„Intr'acestu locu sacru natiunalu, repausatulu Heliade, de eterna memoria, a suptu principiele caracterului si consciintiei natiunale de la nemoritorulu Lazaru, santulu nostru natiunalu, si a fost u apoi demnulu si curagiosulu continuatoriu alu lucrârii celei mari de desceptare natiunala!“

Inaintea teatrului convoiulu se oprî de nou, si acolo poetulu G. Sionu, membru alu comitetulu teatrului, dîse aceste cuvinte:

„Nemoritoriule! Êta-te in facia cu tabernacolulu spiritului teu. Tu, care ai lucratu fara obosire pentru ca din intunereculu secoliloru si din nôptea ignorantiei sê renasca fal'a romana, întorce ochii spiritului teu catra acestu templu radicatu dupa initiativ'a neperitôrielor tale opere, si bine cuvintêza geniulu culturei romane, care a fost u preocupatiunea constanta a spiritului teu!“

La biseric'a Mavrogheni, dlu C. Esarcu, in numele Societâtii pentru invetiatur'a poporului si alu Ateneului Romanu rostî acestu discursu:

„Domniloru si prea iubiti concetatiuni.

Posteritatea incepe asta-di pentru marele barbatu alu Romaniei J. Heliade Radulescu si vine a depune cunun'a nemorirei pre numele celui mai ilustru dintre fii sei.

Provedinti'a tramite din candu in candu natiuniloru geniuri esceptionale, cari concentra, resuma si incarnêza intr'insii tôte aspiratiunile, tôte sperantiile, tôte sentimentele, tôte cugetarile, tôte gloriele, loru cari le deschidu perspectivele viitorului in care se va aventâ o serie de generatiuni succesive; cari iau una natiune intrêga in bratiile loru puternice ca s'o incal-

diesca la foculu inimei loru, s'o lumineze la radiete scientiei divine, ce Dumnedieirea a depusu intr'insii si sê-i dea unu aventu a caruia impulsione se va simtî mai multe secole.

Acela ce se afla inaintea nostra, iubiti concetateni, fu unulu din acele geniuri esceptionali. In timpu de una jumetate de secolu elu facû sê treca sufletulu seu in sufletulu natiunei si conduse instructiunea, emotionà, incantà, entusiasmà pe contimporanii sei ca profesor, ca literaturu, ca poetu, ca cugetatoriu, ca publicistu, ca omu de statu.

Scólele romane, dîce unu eminentu publicistu *) teatrulu romanu, literatur'a romana, limb'a romana, patri'a romana voru pomeni in vecii veciloru: Heliade! Heliade! Heliade! Heliade a implutu tóte si a fostu in tóte una jumetate de secolu intrégu.

Nu viu a face biografi'a intréga a ilustrului barbatu ale caruia remasitie mortale avemu inaintea nostra. A face complectu acést'a biografia este a scrie istori'a intréga a întregi Romanie in timpu de una jumetate de secolu in tóte directiunile activitateri sale.

Vin' a schitiá numai in trasurile sale principali vietí'a marelui literaturu si marelui propagatoru a atâtoru mari si fecundátore idei.

I. Heliade Radulescuse nascû in Tirguviste la 16 Ianuarie 1802. Primele sale studiuri pe la dascalii greci din ace'a epoca, primele sale incercari poetice inca de la virsta de noué ani, denota una inteligentia precece, una natura superióra. Vocatiunea lui inse nu se revelà de câtu audîndu lectiunile ce predá Lazaru pe ruinele de la St. Sava uniu micu numeru de elevi ce se imbuldiau plini de entusiasm impregiurulu nemuritorului dascalu. Atunci amorulu de patri'a romana, si romanismulu inflacarà inim'a sa, si de atunci pana la mórte vietí'a sa nu fu de câtu una lunga si continua lupta pentru regenerarea, marirea, prosperarea si glorificarea nationalitateri romane.

Succedendu lui Lazaru, elu aduse indeplinirea misiunei sale, ardórea entusiasta a apostolului. Facû gramatic'a, séu mai bine scóse din midileculu caosului glosicu elementele limbei, traduse matematicele lui Francoeur, compuse séu compilà geografi'a si cursuri de stilu, întreprinse cu unulu din condiscipolii sei traducerea si tiparirea metodului si tabeloru lancasteriane si formà o pleiada de primii profesori ce se respandira in tíera la deschiderea scóloiloru romane prin judetie. Elu compuse atunci si cantà din preuna cu pruncii ingenunchiati inaintea Dumnedieului parintiloru nostri:

Cantarea Diminetiei
Din guri nevinovate
Cui altui se cuvine
Puternice Parinte
De câtu tie a dá?!

Din slava stramosiésca
De am caditu ne'naltia,
De am uitatu unirea
Ce ne'ntrunea in tóte,
Acum ne fa uniti!

Si depunendu, cum se esprima singuru, ca una ofranda

semintiele ce semená in aceea primavéra a nationalitateri nóstre, adaugiá:

P'aceste saduri umili
Recoritóre plóie
De adevéru sê pice,
Sê crésca sê dea roduri,
Sê fimu pré fericiti.

La 1828 Heliade impunendu-si una noua misiune, misiune de a lucrá asupra natiunii sale prin pressa, fondà primulu jurnalulu ce aparû in Romania „Curierul roman“ ce esî regulatu in timpu de doué-dieci ani si nu incetà de câtu din caus'a evenimentelor de la 48.

„Curierul roman“ devonî unu centru de radiare ce tramitea ideea si lumin'a in tóta tíer'a si in acela-si timpu unu centru de atractiune imprejurulu caruia gravitá totu ce erá inteligentia, talentu séu sciintia in tíera. N'a fostu june, n'a fostu incepetoru in carier'a literara, care sê nu afle colónele Curierului romanu deschise, pline de ospitalitate si de afectiune.

„La 1836 Heliade creà una alta publicatiune periodica „Curierulu de ambe secése“ fóia mensuale care romane si pana astadi modelulu publicatiuniloru de asemenea natura. Apoi Heliade publicà cete mai multe din productiunile poetice: precum Michaela, Ruinele Têrgovistei, Seraphimulu, Visulu, 20 Decembre, Sburatorulu etc. etc. Elu publicà asemenea una multime de traductiuni din Lamartine, Cervantes, Lord Byron, Voltaire, Molière, Boileau, Tasso, Guizot si altii.

Curierulu de ambe-secése aparû regulatu in timpu de 12 ani si exercitá una mare influentia asupra cultureri nationale. Sê notâmu aci, cá Heliade fu acela care pentru prim'a óra introduse (in alu 5-lea periodu alu Curierului de ambe-secése) literile romane strabune cu care ne servimu toti astadi, cu tóte marele si periculósele pentru dînsulu obstacole ce se radicara din partea inamiciloru ascunsi ai nationalitateri romane. Dara nu erá obstacolu, nu erá periculu care sê intimidéze pre acestu energicu luptatoru candu erá vorba de cultur'a limbei nationale. Elu sciá cá nu putemu ajunge la regenerarea nationale de câtu prin cultur'a limbei si literatureri nationale si in luptele ce urmarirea mareloru sale idei provocà, elu desfasurà una energia de defendere, si una audacia de atacu, care atrase asupra-i multe si varii si duroróse lovitori. Satir'a erá una arma la care elu adesea avea recursu si pe care o manúá cu una teribile cutezantia si energia. Câtu de puternicu erá Heliade candu se inarmà de biciulu satirei. I-si aducu aminte contimporanii sei cum aparitiunea satirei „Macésiulu si florile“ isbî ca fulgerulu pre aceia in contra carora Heliade indreptá terribil'a sa verva satirica.

Vedemu, domniloru, cá déca figur'a lui Heliade apare incongiurata de aceeaasi aureola ca figur'a lui Lazaru la inceputulu scóloiloru romane, ea apare asemenea grandiósa si imosanta la inceputulu jurnalismulu si alu regenerari limbei si literatureri nationale.

Professóri, publicisti si ómeni de litere sê venimu dara a depune omagieile nóstre la piciórele marei figureri a initiatorului nostru, a apostolului nostru inainte mergatoriu.

Dara vedu asemenea impregiurulu carului funebru una corporatiune intréga de demni si laboriosi lucratori. Acést'a este corporatiunea tipografiloru, cari au

*) D. C. Bolliac

venitu si ei a-si depune omagieile inaintea patronului lor, câ-ci Heliade a fostu asemenea unulu din primii nostri tipografi. Tipografi'a sa fiindu stabilita chiaru aci in locul numitu cisméoa lui Mavrogheni, locu ce a vediutu adesea pre Heliade venindu nu numai cu manuscriptele sale, dara cu manuscriptele atâtoru juni literatori, ale caroru scrieri, dupa ce li corigeá stilulu le tipariá gratis in teascurile ospitaliare si amicale ale tipografiei sale. Printre lucratorii in aceste teascuri se aflau tineri, cari au devenitn, unulu eminentia si episcopulu de Buzeu, parintele Dionisie, si altulu membru alu consiliului superioru de instructiune publica, d. Florianu Aron.

Dara nu numai professorii, nu numai publicistii si ómenii de litere, nu numai tipografii sê vina sê se incline inaintea marei figuri a lui Heliade; sê vina sê si recunósca pre initiatorulu loru toti aceia cari sustienu astadi si au pusu in aplicare puternic'a pârghia ce se numesce asociatiunea. Tóte societátile de cultura ce exista astadi in tíera: Atheneulu, societatea instructiunei poporului, Transilvani'a, societatea academica, Economí'a, societatea filarmonica etc. etc. au fostu precedate de alte societáti alu caroru principalu motoru a fostu totu marele nostru Heliade.

Pe la anulu 1827 Heliade impreuna cu Constantinu Golesecu formara una societate literara la care luara parte mai toti boerii din capitala, precum si cei trei frati ai Domnitorului Grigorie Ghica, adeca Mihalache, Alesandru si Constantinu,

Acést'a prima societate literara avea unu localu demnu de dinsa, câ-ci adunarile membriloru sei se faceau in casele lui C. Golesecu, unde este astadi palatulu domnescu. Tronulu suveranului ocupa póte astadi locul ce-lu ocupá fotoliurile membriloru societáti literare.

Heliade cetì in mai multe siedintie literare gramatic'a sa precum si primele sale traductiuni din Lamartine, Disperati'a, Provedinti'a la omu, Laculu, Rug'a de sér'a si Art'a Poetica lui Boileau.

Heliade invederá auditoriloru sei de ce erá capabila limb'a romana, câtu de sonora, câtu de armoniósá, câtu de flessibila ea pote deveni amaniata fiindu de unu maestru.

Societatea acéstá durá inse fórte pucinu. Constantinu Golesecu muri, dupa ce inse fundá impreuna cu Heliade la mosí'a sa Goleseci una scóla si pensionatu de crescere de baeti din cele trei judetie din pregiuru: Muscel, Argesi si Dambovitia, scóla ce fu incredintiata dlui Florianu Aron, pre care Heliade lu invetiá metodelu lancasterianu.

Dupa mórtea lui Constantinu Golesecu Heliade facú cunoscentia cu I. Campineanu initiatu intr'una societate secreta de boerii, Nicolae Vacarescu, Constantinu Campineanu, Emanoilu Florescu si altii in timpul emigratiei loru in Brasiovu se intielese cu Heliade si pusera amenduoi, bazele unei noúii societati, Acéstá fu Societatea Filarmonica la care se asociara toti barbatii eminenti si toti boerii insemnati cari atunci erau cei d'antâiu a luá parte la lucrâri ce avéu de scopu cultur'a nationale. Grigorie Cantacuzin, Iancu Vacarescu, Stolniculu Bratianu, Iónu Slatineanu, Emanoilu Florescu, Emanoilu Filipescu, Golesecu Nicolae, Scarlatu Cretiuлесcu, Petrache Poenaru, Iónu Odobescu, Danielopolu Nicolae, banulu Grigore Baleanu, Iónu si Scarlatu Rosetti, Grigorie Racovitza, Iónu Manu, Costache Aristia, C. Manu,

Manescu, Andronésca Maria, Vacarescu, Irin'a, etc., etc., etc. se grabira a respunde la apelulu facutu de Heliade si Campineanu, i-si deslegara cu generositate pung'a si fura in positiune de a fundá scóla dirigeata de Heliade si Aristia, in care junii scolari se ocupara cu literatur'a, cu declamatiunea si cu music'a. Din acést'a scóla esíra primii artisti dramatici. La 29. August 1834. Heliade invitá pre toti membrii societáti si mai multi din notabilii capitalei si se dete inaintea loru prim'a representatiune in limb'a Romana: Fanatismulu tradusu in versuri de Heliade de la Voltaire.

„Romanulu, dicea B. Catargiu *), incaltia coturnulu, luá masc'a comica si facú sê resune pe scena ace'a limb'a ce mai nainte cu 15 ani socotea cine-va câ nu este in stare de câtu sê esprime numai cunoscentie muncitorului séu celu multu (care erá si mai reu) ratacitele idei ale logofetiloru vremii.“

Éta, domniloru, originea teatrului romanu si comitetulu teatrului impreuna cu artistii dramatici romani vinu si ei astadi la rondulu loru a aduce omagieile loru principalulu fondatoru alu teatrului nationalu. Aprope trei ani câtu durá societatea filarmonica, teatrulu romanu luá sub impulsionea lui Heliade unu aventu seriosu si una directiune classica. Principalele opere si traductiuni dramatice ale lui Heliade fura Fanatismulu, Zaira, Amphitryon, Marino Faliero, amb Forscari, etc.

Preste curundu intr'una noua directiune se va indreptá fecund'a activitate a acestei inteligentie universare.

Evenimentele de la 1848 aruncara pe Heliade in aren'a politice si-lu pusera in capulu miscarei revolutionale.

Timpulu de a se scrie una istoria complecta imparziale a lui Heliade ca omu politicu de la 48 nu a sositu inca. Luptele sunt inca prea recente si pasiunile inca vii pentru a formulá unu judiciu definitivu si irrevocabile asupra vietiei politice a lui Heliade. Unu lucru remane: Actiunea sa la 48 ca membru alu guvernului si alu locotentintiei domnesci (recunoscuta de Pórta) fu dominatoriá, elu fu sufletulu revolutiunei. Proclamatune ce o dete de la Islas electrisá si comotóna tóta tíer'a si constitutiunea ce a redactat-o elu si a proclamat-o cu cele 22 ale sale articole contine tóte principiele nationali, liberali si democratice ce facu fondulu constitutiunei si legislatiunei nóstre de asta-di.

In timpul essiliului seu la Brasiovu, la Parisu, la Londr'a, la Chio, la Constantinopole, elu pledá pretutindeni caus'a Romaniloru cautandu a luminá cabinetele si opiniunea publica in Europ'a asupra celoru relative la tierile nóstre. Elu scrise in limb'a franceza: Le protectorat du Czar. Memoires sur la Régénération roumaine. Les actes des hommes de 48. Souvenirs et impressions d'un proscrit. Dossier relatif aux affaires des Principautés Danubiennes. In Constantinopole incepú unu jurnalulu „Conservatorulu“, in care publicá numeróse si importante articole asupra cestiuniloru dílei. In fine in insul'a Chio incepú a scrie unu tractatu completu de istori'a universalá precum si traductiunea Bibliei impreuna cu Biblicele, lucrare colosale ce o continuá mai târdiu intorcându-se in tíera câtra

*) Gazetta teatrului nationale Nr. 12. pag. 94.

finele anului 1858 candu a mai inceputu si publicatiunea intitulata Isachar, care a devenitu insemnatulu volumu Equilibrulu intre Antithesi.

In timpul lui Voda Cuz'a, Heliade a scrisu 4 volume din bibliotec'a portativa, in care a tractatu diverse cestiuni de gramatica, de limba si literatura populara, a reinceputu Curierulu Romanu care durà forte pucinu precumu si unu altu jurnalul Proprietarulu Romanu, ce nu aparù de câtu pe timpul candu se agitã marea cestiune rurala. Totu in acést'a epoca aparura si brosiurele: Institutiunile Romaniloru, votulu si resvotulu, Unirea si Unitatea, duo hordii si natiunea etc.

Verv'a si adesea vehementi'a de limbagiu ce se observã in aceste scrieri politice au contribuitu a atrage asupra lui Heliade violente atacuri si puternice persecutiuni.

Intr'una poesia adresata la Schiller, Heliade gandindu-se pôte la durerile si amaraciunile ce a suferitu de la contimpuranii sei, pare a se avé pre sine in vedere candu dîse cu amaraciune poetului germanu:

„Avù-si de adversariu pe OMU; si-atãtu ajunge,
Te iérta sê-i faci reulu, ér binele nici mortu;
Ti érta, pe Baraba, pe Christu lu-crucifica;
Insulta-lu, te onóra: strivesce-lu, te adóra;
Dã-i gloria, onóre; te'mpila de ultragiu;
Dã-i patria, dà-i nume; essiliulu te astépta.
Dã-i adeveru dreptate, calumni'a ti e parte;
E orbu si-i dai lumina, elu vede câte n'ai;
E mutu si-lu faci cu limba, te musca ca viper'a;
Dã-i viitoru vietia, câ-ti ia elu si trecutulu;
Realta-lu pan la ceriuri, de viiu te afunda 'n iadu,
Acesta e peccatulu seu Omulu celu caditu.“

Scrierile politice nu-lu impedecã de a-si indreptã infatigabil'a si universal'a sa activitate spre ocupatiuni curatu literarie si didactice. Fiindu eforu alu scólororu, elu compuse si tipari una carte didactica asupra istoriei Romaniloru, unu abecedaru, una carte de lectura si rugele séu Moral'a Evangelica.

Problemele scolastice au avutu totu-d'a-un'a unu locu insemnatu in ocupatiunile sale si nu potemu trece cu vederea unu remarcabilu raportu ce, ca inspectoru generale alu scólororu, adressã catra vechi'a eforia si in care cu multi ani inainte de 48 cereã scóle reale si profesionale spre a dá tieri barbati speciali si capabili de a traí prin ei insisi, éra nu logofeti si declamatori, neputendu deveni de câtu postulantii primesdiosi si neputendu traí de câtu din budgetulu Statului.

Spre finele vietii sale Heliade se întorse câtra lucrãrile sale de predilectiune curatu literarie si poetice, fiindu presiedinte alu Societãtii pentru instructiunea poporului, una arena i erã deschisa ce-lu chiamã cu amoru si veneratiune: aren'a Atheneului Romanu; audu inca resunandu sal'a Atheneului Romanu; audu inca resunandu sal'a Atheneului de intusiastele aclamatiuni ale unui publicu immensu cându vedu pre veteranelu literaturii romane suindu-se incarcatu de ani de glorie si de geniu pre jun'a tribuna a Atheneului. Poem'a lui Ossion, tradusa in versuri, mai multe alte fragmente de poesia epica, lyrica, dramatica, satyrica (cã-ci Heliade a incercatu tóte genurile literarie si in tóte a fostu superioru) fura ascultate de auditorulu Atheneului. Ultim'a óra ce Heliade vorbì in publicu, fu dupa tribun'a Atheneului. Acolo se stinsera ulti-

mele radie ale acestui lucéferu alu literaturii Romano. In privinti'a vervei, vigórei si junetiei sale de spiritu ce ne entusiasma si ne incantã pe toti, eramu departe de a prevedé unu asia de apropiatu si lamentabilu sfirsitu.

Dara, domniloru, nu voi cautã printr'una peroratiune patetica se ve smulgu lacrimi pentru a plange pe marele barbatu alu càrui corpu lu-vedemu inaintea nóstra. Heliade si-a luat u aventulu spre nemurire. Heliade traiesce si este viu in midiloculu nostru. „Eu sum, dîce Domnulu, invierea si viéti'a, celu ce crede intru mine, de va si murí, viu va fi.“ De si a muritu Heliade viu va fi in eternitate.“

Dupa acestu discursu, dlu Hasdeu rostì in numele presei romane discursulu ce-lu publicaramu in nr. trecutulu.

Ultimulu discursu se tienù in numele societãtii academice, de dlu V. A. Urechia. Éta discursulu dsale:

„A moritu Heliade!

Éta scirea care cu rapediunea electricitãtii se respandì de dóue díle in tóte unghiurile tieri, in tóte partile unde Domnedieu a intinsu natiunea romana!

A moritu Heliade!

Audíti! Audíti!

Nu!

Campanele cari resuna, mintu!

Lacrimile cari ne inunda ochii... eróre!

Heliade este víu!

Víu este Heliade intru eternitate!

Dara atunci, ce cautãmu noi, fratiloru, ací pe marginea acestui mormentu beante, in faci'a acelui corpu inanimatu?

— Insocimu la ultimulu repausu, pentru a onorã corpulu lui Heliade, — dîce banalitatea.

Insocimu, noi? insocimu pe Heliade?

Cine cobeza dara câ generatiunile june, — comande-si activitatea in alte agre de câtu ale inteligentii, — cu pasi de pitici in câile bine-lui natiunalu, nu mai sciu intelní sub piciorulu loru vestigiile pasiloru generatiunii Tudoriloru si Heliadiloru?...

Éta, insocimu pe Heliade, dîce-se, spre a-lu onorã!... ne onorãmu pe noi, si, o! dulce consolatiune a animei!... vedeti in giurulu unui sicriu, o urbe intréga, ar poté fi natiunea intréga, cum si este cu anim'a... Ah! sê taca, asta-di celu pucinu, acele decepte si amare buze cari eri inca dîceau câ, generatiuni de sfasíari ale nóstre, nu mai sciu onorã nici betranetie, nici merite, nici servicie aduse patriei, nici gloria!... Noi, cari, intr'o demanétia, sub pretestu, dîce-se, câ suntemu liberi-cugetatori, ómeni forti, ce mai sciu?... amu resturnatu statuele din templu, amu suflatu in can-

delele de la altaru, singure cari mai licuriau nóptea precipiciului pe marginile caruia vai! pasímu, n'amu sciutu pune nimicu, pe consol'a, de unde amu resturnatu statue venerate, de resuna asta-di templu, cu gróz'a tîpetului grierei pustiului; n'amu sciutu a aprinde asta lumina la altaru, care sê conduca piciorulu nostru nesiguru, de câtu facil'a incendiara a ureloru dintre noi... Noi, cari asié eramu judecati ieri, éta-ne asta-di, toti uniti in giurulu unui sicriu... ieri divisati, sfasfati si sfasiindu-ne asta-di toti uniti prin lacrimi, cu anim'a cernita. — Oh! santa, binefacatória si salvarória fortia a unui nume veneratu! — éta-ne toti, o urbe, o tíera intréga, recunoscêndu tacite erorile nóstre, caus'a scaderiloru nóstre...

Ah! Nu este ací Egipténulu carele ascépta acusatori, aperiatori si judecatori, ca apoi sê-i póta continuá in pace calea sepulturei:

Ací este Heliade, carele, víu intr'o eternitate, ne face a mai traí o óra, o dí de unire, de intielegere comuna, de comunitate binefacatória, de scopu si de cugetare!... Sublimu inventiamentu pentru diu'a de pesu prin care trecemu... Ací este Heliade, carele nu póte avé acusatori, ci admiratori, nu aperiatori, ci entusiasti panegirici; nu judecatori...

Judecatori?...

Dara nu credeti, fratiloru, câ judecatoru ne-ar poté fi elu?

Ascultati! Elu vorbesce... Ascultati!

Ce ati facutu cu secerisiulu ogorului meu, alu unei intrege generatiuni, zdrobita de lupta, de martiriu, dara nu si de desperare?

Ce ati facutu cu cei 50 de ani de munca ai mei si a loru mei?...

V'amu datu totu, totu ce aveam, totu ce mi-a fostu datu Domnedieu, totu ce am adunatu cu sudórea fruntii nóstre...

V'am datu munc'a dílei si veghiârile noptii.

V'am datu geniulu si talentele ce ni-a impartítu Domnedieu.

Ce ati facutu cu secerisiulu ogorulu nostru, voi, generatiuniloru june?...

Si ce respundemu juni carunti de eri, be-trani indiferenti de asta-di?

Ce vomu respunde, fara ca sê ne desminta dorerósele suveniri ale Murasiiloru, Fabieniloru, Paniloru, Nicoleniloru, Bolintineaniloru.

Ah! déca din acelu sicriu ar esí judecatoriu nostru, cugetati...

Fía dara celu pucinu intrunirea nóstre de asta-di in giurulu lui Heliade, ca legamentulu crestinului revenitu de la peccatu prin confesiu-

ne! fia ca acestu legamentu pe marginea ingentului mormentu ce s'a deschisu, sê ne deoblige pe vítoriu a intretiené, cu mai multa amóre, foculu aprinsu la altariu cu suflarea geniului seu si alu generatiunii sale!

Sê versâmu si noi, celu pucinu de asta-di inainte, o picatura de oleiu in lamp'a cu care generatiunea lui Heliade a luminatu Romanismulu.

Sê urmarimu, sê combatemu ignoranti'a, careia 40 ani elu si cu ai sei facura resbelu de mórte.

Sê terasâmu, de mai cérca a radicá capulu acelu strainismu, carele atátia ani tienù sub calcâii sei grumadii candidi ai limbei natiunale, si pe care venosulu bratiu alu natiunii inarmatu de Heliade, l'a combatutu jumetate de seclu!

Triumfulu limbei natiunale, éta pétr'a angulara a edificiului teu Heliade!

Éta triumfulu teu celu mai mare, celu mai neperitoriu. Si éta câ meritele tale, gloriele tale, gratia celoru 50 de ani de lucru ai tei si ai generatiunii tale, voru aflá asta-di o limba, care sê le comunice posteritâtii, si pe pétr'a mormentului teu va fi scrisu numele-ti gloriosu, in acele caractere, pentru reintroducerea carora in heredí'a strabuna, ai ascutítu cele mai tari si mai generóse pene.

Altii, d'ací au amintitu ceea ce nu uita de câtu ingratitudinea cea desesperanta, viéti'a ta de apostolu natiunalu.

Altora onórea si datorí'a de a scrí pe soclulu statueloru tale, faptele tale din alte campuri ale unei prodigióse, si cum s'au dísu o di-nióra, universale activitâti; academiei romane, datorí'a de a spune la timpu, cum, de la 1828 — 1848, istori'a limbei romane este istori'a lui Heliade.

Eu nu vinu ací sê mesoru laud'a pe incapacitatea mea; nu vinu nici chiar sê aducu mangaiare neconsolatei sale familie... Natiunii intrege datorí'a de a fi pentru dins'a, ceea ce Heliade fu pentru Romani'a.

Nu suntemu ací asta-di, o! nemoritoru barbatu! nici spre a-ti díce unu ultimu adio... adio se díce celoru cari pléca; éra tu Heliade, tu nu mai poti plecá dintre Romani...

Precum nu se va poté in eternu sterge acesti 70 de ani din secolulu ce percurgemu din viéti'a natiunii, asié nu se va poté stinge eternu numele teu...

Heliade nu este unu omu!

Heliade este o epoca!

Heliade este o generatiune, care 50 de ani

brazdă agrulu natiunálu, 50 de ani din viéti'a renascere, 50 de ani limita marcanta intre trecutu si auguru salutatu despre vfitoriu...

Dupa 1821, dupa Tudoru, fara Heliade si generatiunea in fruntea careia pasî; nu mai este síru in fapte si timpu pana la 1848.

Cine dîce dara Heliade a moritu!

Nu!

Sê taca campanele;

Sê stergemu lacrimelile;

Heliade e viu;

Viu este intr'o eternitate, intr'acea eternitate care a sciutu, câ va fi a lui inca de la 1828; candu in rug'a catra ceriu, dîcea lui Domnedieu:

„In traiulu celu scurtu d'aicea, tulbure si chinuitu, Alu dîleloru mele numeru, tu nu-lu vei fi marginitu. Marturu de a ta potere, la blandetiea ta desceptu, Siguru de a ta bunetate, *diu'a nemoririi* asceptu! In vanu mórtea mi-arunca umbre, neguri in momentu, Câ-ci *mintea mea vede diu'a* si prin negrulu ei vestimentu!“

Da, Heliade, tu ai vediutu demultu diu'a gloriiloru si a eternitâti tale!... Pasa dara la ea, mare restauratoru natiunálu alu Romaniloru pe calea limbei. Si nu adio primesce de la noi, ca la o despartîre... Eternitatea-ti din ceriuri va avé o icóna eterna pe pamentu in eternitatea limbei, careia cu viéti'a si geniulu teu, ai redatu viéti'a si gloria!...

Pasa! pasa la eternitate, câ-ci eterna va fi glori'a ta intre noi!“

Venerabilulu Petru Poenaru pregatise asemene unu discursu, dara emotiunatu, obositu pana la cadere, n'a fostu in stare a mai rostí o vorba.

La mórtea lui Ioanu Heliade Radulescu.

Si ce! se stinse óre viéti'a ta, Parinte,

Tu care ai datu viéti'a, la celu care moriá?

Câ-ci mortu erá Romanulu, candu geni-u-ti potintite

Veni sê-lu redescepte din letargi'a sa!

Tu ai plantatu in animi simtîri, dorintie sante,

De tíera, libertate, de limba ce periá;

Si-atâtea grele lupte, in sufletu-ti ardinte

Nu au potutu sê stinga schinte'a ce-lu nutriá.

O creatoru, poete! prin operile tale —

Facii luminatórie — gonisi nóptea fatale,

Si calea prosperârii, prin ele-ai aretatu.

Alu mortii velu se 'ntinde pe fruntea-ti inspirata,

Dar' tóta Romanimea, de tine desceptata,

Cunun'a nemoririi eternu ti-a consacratu!

30 aprilé 1872.

M. Zamfirescu.

Schitie din istori'a teatrului.

(Discursu rostitu in adunarea gen. pentru teatru, tienuta in Satu-mare la 1 maiu.)

(Urmare.)

Sê ni întórcemu acuma atentiunea spre Itali'a!

Unu ce admirabilu! Clasic'a patria moderna a artiloru, in timpurile vechi erá prénefavorabila pentru teatru.

Caus'a acesteia este a se cautá in domnierea papismului, care — inimicu a totu ce respandesc lumina — persecutá inca din inceputu desvoltarea artii teatrale, celu mai abilu organu pentru sugrumarea intunerecului.

In secolulu alu XIV in Itali'a gasimu comedfele latine ale lui Albertus Mussatus. Aceste inse neisvorindu din viéti'a sociala si natiunale, ca nesce plante exotice, n'avura viéti'a lunga.

Numai peste doi secolu se edificara si aice teatre. Atunce se iví si poetulu Lorenzo Magno, fondatorulu epoeci clasice a poesiei.

Tragedi'a nici odata nu potè luá unu aventu mai mare, câ-ci cultivatorii ei — despartîndu-se pré tare de poporu — apucasera o cale falsa.

Apoi indata la inceputu si oper'a contribuí multu la punerea pedeciloru pentru desvoltarea ei.

Comedfele la inceputu se compuneau dupa forme latine, dar mai apoi constatandu-se, câ acésta scóla este incompatibila cu aspiratiunile natiunale, — se fondá o directiune nóua,

cea poporala. Dar cu timpul acésta scóla descinse in extremitáti, incetatienu pe scena chiar si trivialitáti. Sinodulu de la Milanu, la an. 1565 a si decisu a se scóte din tíera toti actorii teatrali.

Numai in secolulu XVIII, pe timpul lui Goldoni, se innaltara comedíe poporale éra-si la unu gradu mai onorificu.

Totu in acestu secolu si tragedí'a si-luá unu aventu mai mare. Atunce se nascù Alfieri, fondatoriulu tragedíei italiene. Dar sub domnirea ierarchiei nici dinsulu nu-si potù desvoltá talentulu in directiunea, prin care ar fi potutu produce reforme mai remarcabile. Insi pap'a emise o bulla fulminanta in contra teatreloru si a actoriloru ei. *)

Numai in secolulu alu XIX incepe adeverat'a epoca de inflorire a artii teatrale italiene. Acuma se ivira autorii dramatici: Monti, Silvio Pellico, Pindemonte, Niccolini Battista, dintre cari mai alesu celu din urma, lucrandu in mare parte totu sujete natiunale, contribuì multu la desvoltarea spiritulu natiunalu si a ideiloru de libertate.

In acést'a epoca se ivì pe scena celebr'a Ristori, admirabil'a interpreta a figuriloru tragice, care in urma fu aplaudata pe scenele lumii intregi, intunecandu nimbulu celoru mai adorate artiste câte au esistatu pan'acuma.

Acésta nemoritória artista, glori'a si fal'a scenei italiene, prin succesele-i gigantice innaltia nu numai prestigiulu artii teatrale in genere, dar in sa-si onórea scenei italiene in particulariu.

Asta-di cea mai renumiti artisti teatrali italieni sunt: Salvini si Majorani. Ambii debutéza in Neapolea. Catra acestia mai vine a se adauge Rossi din Milano.

Sê trecemu acuma in Spani'a!

Propri'a istoria a artii teatrale in Spania se incepe in a dóu'a jumetate a secolulu alu XVI.

Si-aice ca in Anglia rolurile femeiesci la inceputu se jocabu de copíi; aice inse poporulu iubiá mai multu teatrele decâtu in Angli'a.

Inse inca inainte de a se finí secolulu alu XVI-le artea teatrala spaniála suferì o lovitura de mórte. La anulu 1597, din caus'a mortii principesei Catalina teatrele din capitala fure incheiate.

(Va urmá.)

Din cas'a lui Stefanu celu mare.

— Novela dupa o traditiune poporala. —

(Urmare.)

Maria in timpul serviciulu staturse de totu absorbita, implorandu indurarea atotopotintelului a supra ei si a supra toturoru carierau scumpi animei ei.

Impregiurâri triste adusesse pe Maria ca sê divina amant'a lui Stefanu. Elu a iubiá si o stimá mai presusu decâtu tóte celelalte femei din pregiurulu seu.

Stefanu fusese cu câti-va ani mai nainte casatoritu cu sor'a imperatului de la Moscva, si la vr'o câti-va ani de casatoria se despartí, si la anulu 1472 si-adusesse pe Maria de la Magoru.

* * *

Stefanu cu Maria si Nourasiu se dusera in apartamentula domnescu.

Intre aceste trei persóne domniá o armonía démna de invediatu. Faci'a lui Stefanu erá in câtu-va neliniscita. Elu provocá pe Nourasiu sê-i cante unu cantecu. Nourasiu si incepù a cantá o balada compusa de elu, in care descriá o fapta victoriósa a domnului seu. Indata dupa câte-va strofe faci'a lui Stefanu se inseniná si la finitulu canteculu elu dede man'a lui Nourasiu dîcêndu: „Nourasiu, iubitulu meu, canteculu teu este balsamu recoritoriu pentru anim'a mea; vócea ta me inaltia in regiuni mai line . . . mai fericite.“

Dupa ce petrecura inca câtu-va timpu la o lalta, Maria se retrase in apartamentulu ei, unde o intimpiná camerier'a ei Saftitia, care esí inaintea dómnei, dîcêndu-i: „Oh! câtu esti de frumósa, margaritarulu acesta pe peptu radica mai multu candórea faciei Mariei-tale!“

Saftitia erá o féta tinera si sprintena ca o caprióra; ea erá lingusítória si posedea maniere atátu de insinuatórie, incátu si-castigase increderea dómnei sale. Saftitia erá de origine gréca; tatalu ei Aristide, esilatu din patri'a lui din cause politice, intrase in armat'a lui Stefanu si cadiuse in lupt'a cu cazacii la satulu Grumazesci, si Stefanu, bunu precum erá, luase in curtea lui pe unic'a lui fica Saftitia ce remasesse orfana.

Saftitia inse nu erá deplinu fidela dómnei. Ea serviá de instrumentu in man'a celoru ce invidiau pe Maria.

Elena C. Densusianu.

(Va urmá.)

*) „Wiener Zeitung für Theater, Musik und Poesie“, — 1807.

Primulu amoru.

— Naratiune de Ivanu Turgenjev. —

(Urmare.)

De dupa gardu stá langa mine unu barbatu primindu spre mine cu unu zimbetu ironicu. In momentulu acest'a se întorse si fét'a catra mine . . . Vediui doi ochi azuri plini de focu si o fatia vesela, carea tremurá de focu, ea surise si lasá a se vedé nisce dinti splendidu-albi, incretiendu-si cu óresi-care-va intre-cere sprincenele . . . Eu rosii, mi-radical flint'a, si pe-trecutu de unu hohotu naltu, inse pucinu malitiosu, strabatui in chili'a-mi propria, me lasai pe patu si mi astupai fati'a cu manile. De abié nu mi se rupse anim'a ; prim'a data simtíi rusíne si ocará ; me ardea unu focu deosebitu.

Dupa unu scurtu repausu, me peptenai si periai, apoi mersei sê beu thea. Jun'a copila continuu mi-erá in ochi, ce e dreptu anim'a mi-incepú a bate mai liniscita, inse totu mai simtieam inca ceva presiune interna, carea me desmerdá.

— Ce ti-e? — me intrebá tatalu-meu de locu, — ai prepaditu vre-o cióra?

Acum eram sê-i spunu tóte, inse tacui si zimbii numai intru mine. — Apoi mersei sê me culcu. Ajungându in chili'a-mi, me intorsei mai antâiu de vre-o trei ori in calcáie (pentru ce? nici adi nu sciu), me unsei pe capu, me culcai si dormii tóta nóptea ca mortu. Cam in diori, me desceptai, mi-radical capulu pe vre-o dóue clipite, me uitai petrunsu in giuru, si dormii éra de nou.

III.

Cum sê incepu deja cu ea cunoscinti'a? — mi-fu primulu cugetu, candu in fine me desceptai. Inca mai nainte de dejunu mersei in gradina, inse nu cutezai a me apropiá de gardu, de si nu me vedea nimene. Dupa dejunu trecui de vre-o câte-va ori in susu si in josu pe caliór'a din naintea curtii de véra, si pandii din departare spre ferestele casei loru. Observai de dupa o perdea fati'a ei, si me retrasei infricosiatu. „Totu-si trebuie sê me cunosc cu ea, cugetai, vagabundandu fara scopu pe siesulu nasiposu ce se tindea giuru de Nescucinoi . . . Inse cum? „acést'a e intre-barea.“ Mi-citai de nou in memoria si cele mai mici cercustári a convenirii nóstre de eri; cu deosebita impresiune mi-adusei a minte cum rise catra mine . . . Inse pana ce eu fiindu entusiasmatu, faceam diverse planuri, pana atunci decise deja sórtea a supra mea.

Mam'a primi in absinti'a mea o epistola de la nóu'a vecina, scrisa pe ceva papiru duru, care érá sigilata cu céra mohorita, ce nu e datina de a se folosi decátu numai la pachete mai mari de espeditori, si spre astupasiurile butelielor de vinu eftinu. In acést'a epistola, a careia ortografia si stilu eschideau multe recerintie de convenientia; — princes'a provocá pe mam'a spre ajutoriu si partinire. Că-ci, preçum scriá dins'a, mam'a e cunoscuta in destulu cu persóne de diferite autoritáti; de la cari ar depinde sórtea dinsei si a fetei sale, fiindu că ea s'a amestecatú intru unu lucru pré seriosu. „Me intoreu catra dta“, — scrieá dins'a, — „ca femeia nobila catra femeia nobila, mi-ar placé fórte déca asiú poté dobendí ceva cu acést'a ocasiune.“ In finea epistolei cerú indulgentia sê-si póta face vi-

sit'a sa la mam'a. Eu gasii pe mam'a fórte posomorita: tat'a nu érá a casa si nu avea catra cine sê se întórca pentru sfatu.

Epistol'a nobilei femei nu potea sê remana fara respunsu, carea pe langa acést'a érá inca si princesa, inse pe mam'a o neliniscí fórte cugetulu concipiárii unui respunsu aptu. De a-i scríe numai unu biletu francesu, i se parea inconvenientu; in ortografi'a rusésca si mam'a érá fara praesa, dins'a scieá acést'a si nu voiá sê se descoperere. Deci se bucurá fórte vedendu-me venindu a casa, me tramise de locu la princes'a sê comunicu prin vorba, cumca dins'a e gata a-i sierví dupa respoteri escelentiei sale, si cá inca adi cam pe la o óra, va sê-i primésca visit'a bucurosu.

Acést'a neaseptata implinire a dorintieloru mele secrete me imbucurá, inse totu odata me si infiorá. Reesii totu-si a-mi aliná surprinderea, grabii inse mai antâiu in chili'a-mi, luai marama nóua la grumadi, imbracai caputu, că-ci pe a casa portam inca totu surtucu copilarescu si camesia cu guleru indoiatu, de si acést'a me infestá fórte.

IV.

In chili'a anterióra angusta si necuratíta a princesei, a caruia pragu lu-trecui tromurandu in totu trupulu, convenii cu unu servitoriu betranu si caruntu, cu fati'a nigrícíosa-galbena ca aram'a, cu ochii mici si plini de mania, pe tóta fruntea si in giurulu ei cu astu-feliu de incretiture sbârcite, cum n'am mai vediutu in viét'i'a mea. Ducea pe taioriu o spata de pesce ce érá tóta incoltíta, si isbindu cu piciorulu usi'a ce conducea in cea chilia, me intrebá cam confusu:

— Ce voiesci domnule?

— A casa e princes'a Sasechin? — dísei întorcându-me catra dinsulu.

— Bonifacie! — se audí de o data o vóce femeiesca amortíta, din chilia.

Servitoriulu si-întorse de locu spatele catra mine, cu spetez'a livrei sale róse si inchiagata in spagma, care nu o mai inzestriá decátu numai unu bumbu ce incepea deja de a ingalbení, apoi puse taieriulu pe padimentu, ca sê implínésca porunc'a.

— Fost'ai la comisariulu? — se audí de nou vócea de mai nainte.

Servitoriulu murmurá ceva intru sine.

— Ah! a venitu cine-va, suná vócea de nou . . . Feciorulu vecinului nostru! . . . Placa intra!

— Poftiti in salonu, — díse servitoriulu rentorcându-se si radicandu érá taieriulu de pe padimentu.

Eu intrai in salonu.

Acést'a érá o chilia mica si nu destulu de curata, cu nescari mobile eftine si inechite. La feréstá siedea pe unu scaunu cu bratarie, de la care lipseá unulu, o femeia cam de 50 de ani, cu capulu desvelitu, pe fatia cu frumsetia mai pucina si decátu nimic'a. Avea intru unu vestmentu verde ce-si perduse deja colórea, giuru de grumadi avea o marama colorita, tiesuta din peru de camila. Ochii-i mici si negri fura tîntiti de locu spre mine, — par' că voiá sê me inghita cu ei.

Me apropiái catra dins'a si facui complimentu.

— La princes'a Sasechin am onóre?

— Sum princes'a Sasechin, si dta fetiorulu dlui V...?

— Da! M'a incredintiatiu mam'a sê comunicu ceva escelintiei tale!

— Me rogu sê cuprindi locu!...

— Bonifacie, unde mi-su chiâile? Nu le-ai vedu?

Comunicai respunsulu mamei la epistol'a prin-princesei. Ea me ascultâ tropotindu cu degetele pe feresta, dupa ce finî si-aruncâ de nou privirea spre mine.

— Fôrte bine! Nu voiu sê pestrecu de a nu merge la dvostre! — dîse apoi in fine.

— Inse câtu esti dta inca de tineru! De câti ani esti, de mi-e iertatu sê te intrebu?

— De 16 ani, — respunsei, cu ôresi-care-va retragere.

Princes'a scôse din pusunariu-i câte-va bucatiele de papiru scrisu si lutosu, si tienendu-le aprôpe de nasu, cetî mai antâiu pe ele scrisôrea, apoi incepû a le spintecâ.

— Frumôsa etate! — observâ apoi de locu, — cuibarindu-se de ici-côlea pe scaunu; te rogu nu considerâ la mine nici o ceremonîa, la mine tôte mergu simplu!

— Fôrte simplu, — cugetai visitandu-i cu ôresi-care-va fiuru fati'a uriciôsa.

In momentulu acest'a se deschise de locu usi'a celeialalte chilie, si pe pragu aparû jun'a aceea ce o vediusem eri in gradina. Ea si-radica man'a, pe budie-i in florî unu surisu.

— Êta aci mi-e si fêt'a, — dîse princes'a, facêndu semnu spre dins'a cu degetulu aretatoriu: Sinaida; — fetiorulu vecinului nostru, alu dlui V. Cum te chiama, de mi-e iertatu sê intrebu?

— Vladimiru, — respunsei, scolandu-me de pe scaunu si gangavindu in surprindere.

— Si numele de botezu alu parintelui dtale?

— Petru.

— Asié dara Vladimiru Petrovici! Cauta numai, cauta! Aveam odata unu cunoscutu bunu, unu comisariu, carele asiderea se numiâ Vladimiru Petrovici. — Bonifacie! nu cercâ mai multu chiâile: sunt in pusunariu la mine.

Jun'a totu priviâ inca la mine cu zimbetu-i de mai nainte, apoi tragêndu din sprincéna si-lasâ in câtu-va capulu intr'o urechia.

— Eu te-am vedutu deja dle Voldemaru, (la vócea-i dulce resunatória me strabatû unu fiuru placutu), dóra ce mi-vei permite dta sê te numescu astu-feliu!

— Me rogu, poftesce! — gangavî.

— Inse unde? — intreba princes'a.

Domnisiór'a nu respunse mamei sale.

— Ocupatu esti dta acuma? — me intreba ea, — fara de a-si luâ ochirea de pe mine.

— Eu? Nici de cum?

— Nu mi-ai ajutâ la o jirebia de spagma sê o adunu pe ghiemu? Vina cu mine! Me invitâ cu capulu, apoi ea parasî salonulu. Eu o urma.

In chili'a in care intraramu, erau mobile in câtu-va mai bune, si ordinate dupa unu gustu mai cultu; dar in momentulu acest'a eu nu poteam observâ dieu nimicu, ca si unulu ce fantaséza; asié eram de farmecatu si asié me simtieam de fericitu, încâtu mai nu mi perdui firea in bucuria.

Princes'a juna ocupâ locu, luâ o jirebia de me-

tasa rosâ, si dandu-mi-o in mana incepû a o resfirâ cu diligintia, imbiandu-me cu unu scaunu langa dins'a. Facêndu aceste preparatiuni, pe budiele-i de rose se loganá unu surisu placutu ca mai nainte. Ea incepû apoi de a invirti metas'a pe dupa o carta indoita, inse asié aruncâ de o data o privire dulce spre mine, in câtu mi-plecai capulu ca silitu. Candu si-deschise ochii, cari de regula i tienea inchisi de jumetate, fati'a ei dobandi unu aspectu cu totulu deosebitu, mi se parû cum vré fi acoperita in lumina.

— Ce ai cugetatu dta eri despre mine, dle Voldemaru? — intreba ea dupa câtuva restimpu. Dta de siguru m'ai judecatu reu!

— Eu... princesa... eu nimicu... cum asiu fi potutu face acést'a? — respunsei confusu.

— Me asculta, — continuâ ea, — dta nu me cunosci inca pe mine; eu pretindu ca totu-de-una sê mise spuna adeverulu. Dta pe cum audu esti de 16 ani, éra eu de 21: vedi eu cu multu sum mai betrana; asié dara dta esti deobligatu sê-mi spuni adeverulu totu-de-una... si sê me asculti, — adause ea. Privesce odata deja spre mine! Pentru ce nu cauti la mine?

Deveniâ inca mai confusu, totu-si mi-radicali ochii spre dins'a. Ea surise, inse nu asié ca mai nainte, surise ca silita si cu fericire.

— Privesce la mine! — grai cu o vóce mai môle si lingusitória, — nu mi-este mie acést'a spre greutate. Faci'a dtale mi-e placuta, si-mi inspira o presimtire, câ noi vomu fi inca si amici. Inse placu-ti ôre eu dtale? — adause cu o vóce intrecuta.

— Eu... princesa...

— Mai antâiu de tôte numesce-me dta Sinaid'a Alesandrovna, si apoi — inse ce datina e acést'a la copî (se corese) la tineri, de a nu spune ceea ce simtiescu?

Voiam sê-i demustru, câ n'are tréba cu unu copilu, deci luandu-mi unu aspectu câtu se potea intaritatu, inse seriosu, respunsei: Intru adeveru Sinaid'a Alesandrovna, dta mi-placi mie fôrte, nici nu voiescu sê facu vr'unu secretu din acést'a.

Ea facû câte-va inchinatiuni cu capulu, dar apoi grai de locu:

— Ai dta instructoru?

— Oh, ba! E de multu deja de candu nu mai am instructoru. Mintii, câ-ci nici lun'a nu trecuse de candu me lasase celu francesu.

— Ah vedu, câ dta esti deja barbatu întregu! — Tiene-ti man'a dreptu, — dîse ea, — cu acést'a capetai peste degete o lovitura usiôra. Dupa aceea se dede cu diligintia spre finirea ghiemului.

Candu ea nu mai priviâ in susu, me folosî de ocaziune sê o vediu bine, mai antâiu pe de afurisiu, apoi mai cu curagiu. Fati'a-i aparû mai placuta de câtu eri, asié erâ de limpede, subtîre si frumôsa. Siedea cu spatele catra o feresta carea erâ astupata cu o perdea alba.

Prin perdea se stracorâ o radia de sóre si-i presarâ peru-i auriu cu lumin'a molatica, grumadii-i albi, umerii-i rotundiei, sinu-i blandu si alinatu... Privî la ea, oh ce scumpa si iubita mi-parû animei: mi-para cum o a-si cunósce deja de multu, cum n'asi fi cunoscutu nimicu si nici n'asi fi traitu nainte de ce nu mi-a aparutu ea.

(Va urmâ.)

S A E O N U

B o m b ó n e.

— Óre de ce a refusatú guvernulu din Bucuresci a face onorurile cuviinciose la inmormentarea lui Heliade?

— Pentru câ a voitu sê imiteze si elu curagiulu lui Heliade, si astu-felu a se inchiná si cu mai multa pietate umbrei lui.

— Cum?

— Asié, câ la 1866 Heliade a fostu unulu din acei pucini, cari cu ocasiunea plebiscitului avura curagiulu a votá in contra alegerii lui Carolu, — ér acuma guvernulu se aflá intr'acei pucini, cari avura curagiulu a necunósce meritele lui Heliade nici chiar la mormentulu acestuia.

*

— Nu m'asiu mirá de portarea dlui ministru Tell, de cumva Heliade ar fi fostu Romanu de dincóce de Carpati, pentru câ pe acestia dsa i pretiuesce d'asemene cu jidanii.

— Dar Heliade a fostu Romanu, si atát'a e de ajunsu, ca guvernulu actualu alu Romaniei sê aiba motivu a insultá chiar si umbr'a lui.

*

— Dar norocosu a mai fostu guvernulu ungu-rescu la adunarea din Aradu!

— Norocosu?

— Da. Elu a facutu acolo *ambo solo*.

— Cum?

— Asié câ *numai doi* insi au vorbitu favo-
rulu lui.

*

— Dar scaunulu episcopescu din Gherla e totu vacantu!

— Inca nu s'a terminatu *alegerca*.

*

— Ide'a infintiárii unui teatru natiunalu a fa-
cutu cuceriri mari chiar si in Maramuresiu.

— Asié cuceriri mari, încátu Romanii de acolo, inspirati de sacru focu natiunalu, au si arangiatu numai decátu o represintatiune teatrala — ungu-
résca.

*

S'au mancatu, s'au beutu, si s'au vorbitu multu
— latinesce.

— Éta totu ce scimu positivu, câ s'a intemplatu
la sinodulu provincialu din Blasiu!

*

Pe timpulu petrecerii mele la Satu-mare am
asistatu la o scena, in care unu frate satmareanu a
tenu lectiuni de romanismu unui chioreanu, batjo-
corindu pe acest'a, câ ei nu facu nimica in distric-
tulu lor.

Nici odata unu ce mai comicu decátu acest'a
n'am vediatu.

Premiulu femeiloru romane.

Dn'a Susana Laslo din Turda a tramisu 5 fl.

Adaugându-se la sum'a publicata in nr. 14, re-
sultatulu contribuitorulu de pan'acuma e 36 fl.

Pesta 1 juniu 1872.

Redactiunea „Familiei.“

CE E NOU?

* (Monumentu lui Heliade!) Anunciâmu cu
bucuriá, câ diuarele de la Bucurercei au deschisu liste
de contribuire spre a se aredicá o statua marelui He-
liade. Subscrierile se si incepura cu multu resultat.
Salutandu cu placere acésta iniátiva, dorimu ca si
parlamentulu sê fía la innaltímea sa, votandu o su-
ma corespundiatória pentru acestu scopu. Vomu
vedé!

** (Die'l'a Ungariei) e convocata pe 1 septem-
vre calind. n. Agitatiunile si candidárele electurale in-
se se incepura de multu. Reuniunea politica a Roma-
niloru din Biharia a facutu urmatóriele candidári: la
Ceica Alesandru Romanu, la Beiusiu Parteniu Cosma,
la Alesdu Ioanu Gozmanu, la Tinca Georgiu Popa, la
Ugra unulu dintre Mocioneni. In comitatulu Maramu-
resiuului se candidara fostii deputati: Petru Mihali,
Basiliu Jurca si vicariulu Pavelu. In districtulu Ce-
tátii-de-pétra candidatii sunt: Andreiu Medanu si Va-
siliu Buteanu. Aflámu si Romanii din Satu-mare voru
candidá in cereulu Carasielului unu Romanu, pe Dionisiu
Popfiu. Candidatii din Zarandu sunt: Hodosiu si Bor-
lea. In Aradu in 3 jun. se va tiené adunarea candida-
tória, aflámu inse câ stang'a ar fi candidatu la Pecica
pe Misiciu de la Timisióra. Din Banatu n'avemu inca
informatiuni complete. La Lugosiu in contra lui Ale-
sandru Mocioni s'a candidatu Béla Szende, in Sasca
in contra lui Babesiu prootulu romanu Alesiu
Popescu, Victoru Mocioni e candidatu in comitat. Ti-
misiórei.

** (Romanii din Transilvania) acusi voru se
tiena o conferintia politica, câ-ci si mitropolitulu Van-
cea si-a datu consimientulu a se pune „in fruntea
natiunii.“ Diuarele politice scriu, câ ambii mitropo-
liti fure chiamati la Pesta, inse ei nu venira. Apoi se
latí scirea, câ insu-si ministrulu presiedinte Lonyay
va merge in Transilvani'a. Acésta inse inca nu se
adeveri.

** (Semne de desceptare din Maramuresiu.) In-
teligenti'a din Strimtur'a cu ajutoriulu Izaniloru a
datu la 12 l. c. in favorulu scólei confessionale de aco-
lo o represintatiune teatrala urmata de declamatiuni
(„Catra femeile romane“ de Iosifu Vulcanu, „Intre
pocale“ de Iustinu Popfiu, etc.) si dantiu. Venitulu cu-
ratu se urca la 60 fl. v. a. Atátu stim. diletanti si dile-
tante, câtu si publiculu participatoriu merita deplina
recunoscintia pentru acestu sacrificiu pusu pe altariulu
educatiunii poporului romanu. Numai o impregiurare
ne-a atinsu cum reu din partea acestei intreprinderi
umanitarie, si a nume: câ pies'a represintata n'a fostu

romanésca. E dreptu, că o parte din binevoitorii dile-tanti nu știu limb'a română, și asta în consideratiune cu scopulu salutaru escusa inconvenientulu. Suntemu înse asigurați, că în venitoriu se voru dá și piese ro-mane. Ast'a, ce e dreptu, va merge cam cu greu, de óra-ce nu mulți posedu limb'a română atâtu de bine, ca să pricépa deplinu, să produca esactu și să pó-ta gustá cu placere o representatiune romanésca. Înse totu începutulu e greu.

⊙ (*Misterie nepetrunse.*) Sinodulu provincialu la Blasiu s'a terminatu și cu tóte aceste nimica n'au transpiratu înca în publicitate a supra actelorui. Ni-se spune, că Pr. SS. Par. Mitrop. și eppi (prin plenipotentiatiiloru) a ținutu șiedintie secrete, alu carorui obiectu au fostu necunoscutu celorulți membri sinodali. Reu semnu acesta! trebuie că, în locu d'a se fi svatuitu SS. parinti a supra modului cum s'e se redice acésta provincia biser. destulu de scapetata, se voru fi ocupatu de subtilități teologice și de specula-tiuni dogmatice, peste cari seclulu nostru, au trecutú de multu la ordinea d'leii, éra poporulu romanescu n'a avutu și nu va avé dintr'însele nici unu folos! spiri-tualu. Se pare, că însi-si SS. parinti au simțitu incon-venientulu și d'aici tain'a cea mare. La luminá! SS. parinti, la lumina! Lumin'a face a disparé întunere-culu chiar și din capetele teologiloru mistici. Déca sunteti lumin'a cea adevérata, care trebuie să lumineze toturorú, apoi pentru ce ve ascundeti sub obrocú? Veghiati, că va veni mirele și nu veti avé untu de lemnú în candilele vóstre... („Feder.“)

= (*Elizabet'a Dómn'a Romaniei*) a sositu a casa la Bucuresci, după ce a petrecutu două luni sub cli-m'a dulce a Italiei.

= (*In Sigetulu Marmatiei*) în 3 maiu nóptea s'a escatu unu focu cumplitu, care în decursu de o óra a nimicitu cea mai frumósá parte a orasiului. Intre altele, și capel'a română a arsu.

⊗ (*Din Pesta.*) Intr'unulu din primele oteluri din Pesta s'a afisiatu următori'a rogare a otelierului: Onorabili dñi óșpeti de seclulu barbatescu sunt rogati printr'acésta a numai lingusá servitóriele, că-cii din asta cauza se spargu multe taiere.

⊗ (*Hymen.*) Onorabilulu nostru colaboratoru, dlu dr. Ioanu Al. Lapedatu, profesorulu la gimnasiulu romanu din Brasiovu, care prin poesíile sale pline de adevérate inspiratiuni poetice a causatu cetitórelorú nóstre asié multe óre placute, — la 14 maiu a cele-bratu cununí'a sa cu domnisiór'a Victoria Er. Verzea, în Satulungu langa Brasiovu. Dorimú, ca fericirea conjugala să inspire de nou lir'a eminentului nostru poetu, a carei tacere de multu o regretámú!

⊗ (*Necrologu.*) Unu june romanu din Moldova, Alesandru Stavratu, studintu la politechnicul fed-eralu din Zürich, a repausatu în acestu orasiu. La in-mormentarea sa asistara, afara de compatriotii sei și gelniculu seu frate, toti profesorii, și toti colegii sei. Fíá-i tierin'a usióra!

= (*Archiduces'a Sofia.*) mam'a imperatului, a repausatu în 27 maiu, în etate de 67 ani.

Literatura și arte.

* * (*Dlu V. Alesandri*) a învutítu literatur'a română cu unu frumosu poemu istoricu, intitulatu „Dumbrav'a Rosíá“, în care se canta o fapta eroica a

lui Stefanu celu mare sevêrsita la an. 1497. Cei ce au cetítu cu întristare „pastelurile“ fara de nici unu spi-ritu, vedíndu din ele decadenti'a inspiratiuniloru poe-tice, — voru afíá eu multiamire, că în acestu poemu celebrulu nostru poetu poporulu éra-si se innaltá în adevératulu Olimpu. „Dumbrava Rosíá“ face onóre chiar și numelui dlui Alesandri. Numai o mica obser-vatiune ni permitemú: Paguba, că o lira atâtú de emi-namente poporala nu ni-a presintatu prin „Dumbrav'a Rosíá“ unu eposu scrisu în stilu poporalu. Poemulu contíene 44 de pagine tiparite frumosu în tipo-litogra-fí'a natiunala din Iasi, e dedicatu lui C. Negre, și se vinde în folosulu eliberárii teritoriului francesu. Pre-tíulu doi lei noi.

= („*Propaganda*“) din Venetia va reaparé înce-pendu cu 1 jun. st. n. În locu de a éși de trei ori pe luna, va éși odatá pe septemana; în locu de a fi scrisa în două limbi, romanésce și italianésce, va fi scrisa în trei limbi: romanésce, italianésce și francesce.

= (*Pentru económe.*) A óșítu de sub presa și se afla de vendiare, în Bucuresci, la librari'a Socec et comp. „Buna menagera“, de dna Ecaterina Steriade din Galati.

Din strainetate.

⊕ (*Sarací'a lui Napoleon.*) Scirea respandita, că Napoleon s'a decisu de a contractá unu imprumutu a fostu desmintíta prin „Times“ din Londra și a devenítu asta-di o derisiune. Éta ce scrie „Times“ despre pretins'a saracía a lui Napoleonu: „Pe candu regimen-tulu alu 47-lea ocupá Saint Cloud, s'a pusú man'a pe hartíele Imperatorelui, remase în palatu, și din care se póte constatá aprocsimativu starea lui. „Journalul official“ de la Versailles a publicatu în noemvre 1870 unu tablou de tóte efectele publice, cari după o însem-nare a Imperatorelui au fostu depuse la banc'a frati-lorú Baring din Londra. Aceste actiuni cari sunt o mica fractiune din averea Imperatorelui represinta o valóre nominala de 140 milióne franci. Ex-imperatulu dispunea de obligatiuni prusiene, englese rusesce și americane, înse nici de cum de asemene efecte fran-cese. Imperatés'a posedá víi în Ispania și imperatorulu are depuse la casele cele mai însemnate din Londra, Bruselles și Amsterdam sute de milióne de actiuni, și cu tóte aceste se dícea, că Napoleonu trebuie să traiés-ca fórtu marginitu, că-cii altu-felu ar fi silitu să céra bani imprumutu de la amicii sei mai puternici; și ca să se dovedésca saracía lui, imperatés'a vindea bijute-ri'a pe care o iubiá asié de multu. Starea ex-impera-torelui, după tacsarea generala, consista asta-di în sum'a aprocsimativa de 800 milióne franci. Presupu-nendu că acésta cifra este esagerata și scadiendu 300 milióne, totu-si remane positivu că averea lui Napo-leonu nu póte fi asta-di mai mica de câtú 500 milióne. Saraculu Napoleonu!!!

⊗ (*Doctorii și advocatii.*) La unu tribunalulu din New-York se iví o desbatere vehementa între procu-rorulu generalu Syester și Dr. Warren, care erá la interogatoriu. Procurorulu generalu: „Unu medicu trebuie a ști să se dea comptu de o bóla fara să comita vre-o eróre.“ — Dr. Warren: „Si unu avocatulu ar trebui să faca acésta.“ Procurorulu generalu: „Înse erorile unui medicu sunt îngropate 6 picióre sub pa-

mentu.“ Dr. Warren : „Si acele ale unui advocatu se spenzura mai totu la aceea-si inaltîme d'a supra pamentului.“

✕ (*Trei vulpi ca pastori.*) In California in tînutulu Whiskey Hill la Milton o turma mare de oi e padîta de trei vulpi dresate. Una dintre ele e sura, celelalte d'oue sunt rosii. Cei ce le-au observatu cu atentiune, spunu cã in privint'a inteligintiei nu stau in deretu nici celoru mai deprinsi cani de oi. Cea sura suprãveghiéza peste celelalte d'oue cumetre rosii ale ei si se spunu multe amênunte fôrte curiôse despre tustrele.

‡ (*Tigarile lui Napoleonu.*) La 25 ale curentei s'au vendutu in Paris prin licitatiune 30 de ladi mari de tîgãri, fost'a proprietate a lui Napoleonu. Aceste tîgãri erau din Havanna si erau destinate pentru ospetii palatului, cã-ci Napoleonu nu fumã altu cevã de cãtu tîgãri de chartie din tutunu turcescu. In timpulu Comunei aceste tîgãri au fostu ascunse intr' unu dulapu secretu ceca ce le-a a scapatu din manele distrugatoriloru.

Glume si nu prè.

O-actritia declamã cu mare pathos pe scena :

— Ôre candu voiu avè odata si eu linisce?

Croitoriulu ei care se aflã in parteru, strigã numai decãtu :

— Atunce candu mi-vei plãti pretiulu celoru d'oue haine ce ti-le-am facutu in lun'a trecuta.

In dominec'a trecuta unu candidatu de advocatu se preamblá de bratiu cu adorat'a sa.

De odata elu observã, cã dins'a e trista, deci o intreba indata cu ingrigire :

— Cum poti fi atãtu de trista, candu te preambli de bratiu cu adoratoriulu dtale?

— Chiar ast'a e caus'a tristetiei mele, — raspunse ea, — cã-ci din caus'a acestei preamblári ceialalti trei adoratori ai mei de siguru me voru parasí.

O gentila profesoritia facu intrebarea :

— Mario, mi-ai sci spune ce e minunea?

Acést'a i raspunde :

— Mam'a a dîsu, cã déca dta nu te vei maritã dupa gentilulu profesoru de limb'a franceza, va fi o minune.

Unu gradinariu gasi pe nevêsta-sa spendiurata de unu meru din gradin'a sa.

Unu vecinu alergã indata si i dîse :

— Te rogu, dã-mi si mie unu altoiu din acestu pomu. Voiu sè vediu, déca are sè-mi deie si mie ace-l'a-si fructu.

Gâcitura de litere.

De N. Petru.

a a		a a a a
a a a		a a a a
a a a	et ne	a a a a
a a a a		a a a a
a a a a		

Deslegarea gâcituri din nr. 17 :

Copila tinerica, frumoasa ca placerea,
De ce voiesci sè afii cumplitulu meu necazu?
Ah! numai aste lacrimi mi-potu curmã dorerea,
Ce vinu ca roua dulce se 'nunde-alu meu obrazu.

Deslegare buna primiramu de la domnisiór'a Valeria! Bianu.

Post'a Redactiunii.

Dlu N. F. Negrutu ne roga se coregemu o gresicla a corectorului nostru. A nume, ca articolulu „Femeia in istoria“ publicatu in nr. 13 alu „Familiei“ e tradusu dupa Pederzani.

Tergu-Jiului. Versulu spenzuratului nu este poesia, dar nici macaru prosa, ci o relatere oficiala.

Timisióra. Doinele si „Cine e fericitu“ nu sunt pentru publicitate; precum insu-ti dici, s unt numai nescie incercari.

Unu amoru din prima maiu. E o incercare primitiva. Dar ast'a se nu te descurageze. Totu inceputulu e greu.

Elu trebue se se insóre. Se va publicã. Inse numai mai tardiu. De ce traduci totu opuri anonime? De aceste nu publicamu bucurosu.

Contra martirii Roman'nei. Nici poesia, nici tehnica, — ci numai o buna cantitate de reminiscinta din o prè cunoscuta poesia a lui Muresianu.

Aradu. Fortereti'a. Poesiile scrise in stilu popularu se voru publicã.

M. Sioimosiu. Adres'a s'a indreptatu. Tacs'a din cestiune se platesce la noi.

Unu visu. Va aparè indata-ce vomu avè spaciu.

Poesiile: Pentru ca-su ostasiu la tiéra, — si celelalte voru esi pe rondu. Dar te rogamu, nu ni tramite acele-si poesii mai de multe ori, ca-ci acésta face confusiune.

Timisióra. L. Conversarea de care ne introbi nu a sositu la noi. Binevoiesce a ni-o tramite de nou

 Suplementu : Novele de Iosifu Vulcanu, tom. I. col'a X.